

Nieuwe Revu als eerste in Detentiecentrum Zeist voor illegalen

‘TOVER ONS HIER WEG!’

Illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen krijgen in de toekomst een boete van 1200 euro of 24 dagen gevangenis, is het plan van staatssecretaris Fred Teeven. Grote kans dat ze dan terechtkomen in een inrichting als Detentiecentrum Zeist dat nu al uitgeprocedeerde asielzoekers herbergt. Nieuwe Revu wist er als eerste medium binnen te komen.

DOOR ANA KARADAREVIC ILLUSTRATIES MAKI/SHOP AROUND

Piet de goochelaar haalt enthousiast een konijn uit een hoge hoed. De mensen in de zaal lachen om zijn trucs. Dan wijst één van de mannen op de toverstaf en vraagt in het Engels: ‘Meneer de tovenaer, kunt u ons hier uit toveren?’ Als uit één keel welt er hard gelach op uit de zaal waar zo’n zeventig mannen zitten. Mensen klappen. De vraag wordt meerdere keren herhaald. De lachende, roepende mannen maken zoveel herrie dat de goochelaar zich minutenlang niet verstaanbaar kan maken. Uiteindelijk lukt het hem dan toch: ‘Ja, jullie zouden wel willen dat ik deuren open met mijn toverstaf! Maar ik denk dat de bewakers dat niet goed vinden.’

Buiten is het aangenaam zonnig, binnen is het drukkend warm. De ramen kunnen maar een beetje open in gebouw 4 van Detentiecentrum Zeist. Ook de deuren naar buiten zitten stevig op slot. Gebouw 4 is één van de twee gebouwen waar in totaal enkele honderden mensen opgesloten zitten. De overgrote meerderheid bestaat uit vreemdelingen zonder verblijfsstatus. Ze zijn opgepakt zonder geldige papieren en verblijven hier enkele maanden tot soms zelfs anderhalf jaar. Het is de bedoeling dat ze daarna vrijwillig terugkeren naar het land waar ze oorspronkelijk vandaan komen. Hun vrijlating wachten ze dus af in dit detentiecentrum, op een terrein naast de A28 in Soesterberg dat omringd wordt door metershoge hekken. Binnen brengen mensen het grootste deel van hun tijd door in cellen: vanaf een uur of 5’s middags tot 8 uur ’s ochtends zitten ze achter slot en grendel. Een paar keer per jaar is er vertier, rond de tijd dat de seizoenen wisselen. Tijdens twee van die dagen bezoekt Nieuwe Revu het centrum.

OVERAL BEWAKERS

Bezoekers aan het centrum mogen niets meenemen naar binnen. Alle losse spullen als tassen, telefoons en portemonnees moeten worden achtergelaten in kluisjes in het hoofdgebouw. De streng kijkende bewakers staan de pen en het notitieblok van de verslaggeefster oogluikend toe. Een andere regel voor bezoekers: geen aanstootgevende kleding dragen. Voor vrouwen betekent dit bijvoorbeeld dat er

geen decolleté zichtbaar mag zijn. ‘Veel mannen hebben al maanden geen vrouw gezien,’ zegt een medewerker. Bezoekers passeren een metaaldetectiepoort en meerdere beveiligde deuren voor zij echt ‘binnen’ zijn.

In de gebouwen lopen overal bewakers rond. Onaardig zijn ze niet, maar ze houden afstand van de ‘ingeslotenen’, zoals ze de gedetineerden noemen die op hun beurt wantrouwig kijken naar de bewakers. Gevraagd wat hij van zijn werk vindt, zegt één van hen zegt: ‘Dit is nu eenmaal het beleid van de Nederlands regering. Mensen die hier illegaal leven, zijn in overtreding en moeten weg.’

Meerdere vreemdelingen zeggen niet te begrijpen waarom ze gevangen zitten terwijl ze geen misdada hebben begaan. ‘Ik ben opgepakt omdat ik ’s avonds zonder fietslamp fietste en geen papieren bij me had,’ vertelt Mohamed uit Egypte verontwaardigd. Hij woont dertien jaar in Nederland en heeft enkele jaren geleden een aanvraag gedaan voor het generaal pardon. Tevergeefs. Hij werkt al jaren als schoonmaker, terwijl hij wacht op een volgende kans op een legale status. Hij vraagt of de verslaggever hem niet kan helpen. Op het ontkennde antwoord reageert hij met een blik van teleurstelling. Hij schrijft wat persoonlijke gegevens op het notitieblok. ‘Je weet maar nooit.’

‘MENSEN DIE HIER ILLEGAAL LEVEN, ZIJN IN OVERTREDING EN MOETEN WEG’

UITBUITERS

Staatssecretaris Fred Teeven van Veiligheid en Justitie wil wettelijk regelen dat illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen een boete van maximaal 1200 euro krijgen als ze worden opgepakt. Wie dit niet kan betalen, wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van hooguit 24 dagen. Mensen die twee keer of vaker worden beboet, maken zich schuldig aan een misdrijf en mogen Nederland niet meer in, tot vijf jaar. Volgens Teeven moeten illegalen het land verlaten omdat hun verblijf ‘in meerdere opzichten maatschappelijk zeer belastend’ is. Het gaat volgens hem vaak gepaard met vormen van overlast en criminaliteit. Bovendien zijn ze volgens hem een prooi voor uitbuiters. De staatssecretaris ziet het liefst dat mensen vrijwillig vertrekken, maar als dat niet kan, worden zij gedwongen het land uitgezet.

Deskundigen verwachten dat er niet meer vreemdelingen vrijwillig uit Nederland zullen vertrekken als illegaliteit eenmaal strafbaar is gesteld. 'Het afgelopen jaar zijn al minder mensen vrijwillig teruggekeerd, waarschijnlijk door het inreisverbod,' zegt Rian Ederveen van het Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt (LOS). Sinds begin vorig jaar geldt dit verbod namelijk voor mensen van wie het asielerzoek is afgewezen en het betekent dat zij, eenmaal vertrokken, niet mogen terugkeren naar Nederland. En juist daarom blijven ze hier.

BALDADIG

Yusif komt uit Irak waar hij naar eigen zeggen bedreigd werd door een terrorist. Hij is amper 20 en leeft al vier jaar in Nederland. Hij voelt zich hier thuis. 'Ik heb een inburgeringscursus gevolgd,' vertelt hij. Het liefst zou hij willen studeren, maar hij weet dat dat lastig wordt. In elk geval wil hij werk gaan zoeken na zijn vrijlating uit Zeist. Hij hoopt dat dat snel zal gebeuren want Yusif verveelt zich in Soesterberg.

In de gebouwen op het voormalige Kamp Zeist valt ook weinig te beleven. Er is een bibliotheek, maar de gedetineerden lijken er niet in geïnteresseerd. In de cellen hangt een waas van tijdelijkheid. Op kleding en pakjes sigaretten na zijn er amper persoonlijke spullen te bekennen. Monotone kleuren overheersen de muren en het beddengoed.

Van privacy is in de cellen geen sprake. De meeste worden bewoond door meerdere gedetineerden. De corveediensten in de keukens zijn dan ook populair. Liever afwassen en poetsen dan urenlang in de cel zitten. De mannen zijn behoorlijk uitgelaten tijdens het bezoek van de verslaggever van Nieuwe Revu en de vrijwilligers. De gedetineerden hebben amper contact met de buitenwereld, en met vrouwen al helemaal niet, waardoor sommigen nu een beetje baldadig worden. Ze praten met de vrijwilligers, lachen en een enkeling danst zelfs met de vrouwen. Nieuwsgierig kijken ze naar de verwoed schrijvende verslaggever. Een enkeling, zoals Mohamed, vraagt waarvoor die pen en dat papier nodig zijn. De meesten reageren enthousiast op het woord 'journalist', sommige mannen kijken juist wantrouwig. Ze lijken het

STRAFBAARSTELLING VAN ILLEGALITEIT

Rita Verdonk zag een wet wel zitten

Al sinds 2003 wordt in de Tweede Kamer gesproken over de strafbaarstelling van illegaliteit. De LPF zwingelde de discussie aan in het tweede kabinet-Balkenende. Staatssecretaris Rita Verdonk zag een wet wel zitten, minister Piet Hein Donner in 2005 niet. Daarmee leek de kous af.

Maar het voornemen verscheen weer in het regeerakkoord van het eerste kabinet-Rutte, dat viel voordat er een wetsvoorstel werd gepubliceerd. In het regeerakkoord van VVD en PvdA dook het vorig jaar weer op. Staatssecretaris Fred Teeven maakte zijn voorstel in december bekend. Het definitieve wetsvoorstel wordt waarschijnlijk in mei besproken in de Tweede Kamer.

niet te geloven, er mogen hier namelijk geen journalisten komen.

VERLEIDELIJK

In het detentiecentrum verblijven ook vrouwen. Er is één groep en die bevindt zich in gebouw 4, op een aparte afdeling zonder vrouwen. Enkele vrouwen komen uit islamitische landen als Iran en Marokko, maar hoofddoeken of bedekkende kledingstukken zijn amper te bekennen. Enthousiast dansen ze op muziek van de Turkse zanger Tarkan. Sommige vrouwen grijpen een bewaker bij de arm en bewegen hun heupen verleidelijk. De vrouwen worden net als de mannen getrakteerd op een optreden van goochelaar Piet, met zijn

witte konijn. Ook in deze groep roept iemand op zeker moment uit: 'Tover ons hier weg!'

De Marokkaanse Samira woont al bijna twintig jaar in Nederland. Ze vertelt: 'Ik ben weggegaan bij mijn familie, die had me uitgehuwelijkt.'

Terugkeren naar Marokko is geen optie, want ze is ervan overtuigd dat haar familie haar wat aan zal doen. Samira wil terug naar Den Haag om weer aan de slag te gaan in de nagelstudio waar ze al jaren werkt.

Ook de meeste andere vrouwen willen in Nederland blijven. De ogen van de Iraanse Diba worden groot van angst als reactie op de vraag of ze terug wil naar haar land. Ze schudt beslist haar hoofd

en zegt: 'Nee, ik ga zeker niet terug naar Iran.'

EEN JAAR VAST

De mannen en vrouwen willen allemaal weg uit het detentiecentrum, waar de leefomstandigheden niet optimaal zijn, al zeggen de vreemdelingen dat de luchtkwaliteit in gebouw 4 is verbeterd sinds een uitzending van tv-programma *Zembla* in 2012 over misstanden. De ruimtes hebben lage plafonds en er komt amper frisse lucht binnen door de ramen die maar een beetje open kunnen. Het gebouw is ooit neergezet als tijdelijk verblijf en had al lang vervangen moeten zijn door een ander pand.

De vreemdelingen klagen vooral over het feit dat ze behandeld worden alsof ze gevangenen zijn, terwijl ze zichzelf niet zo zien. Ze komen weleens buiten, maar alleen op een luchtplaats. Sommigen zitten er al bijna een jaar, zoals Mohamed. Yusif vier maanden en

PVDA IS TEGEN

'90 procent van de partijleden denkt er zo over'

De PvdA is principieel tegen het strafbaar stellen van illegaal verblijf. 'Iemand die geen geldige documenten bij zich heeft, mag niet als crimineel worden behandeld,' zegt Toon Geenen, voorzitter van de Jonge Socialisten. Volgens hem denkt zo'n 90 procent van de partijleden er zo over. De Jonge Socialisten gaan protesteren tegen het wetsvoorstel tijdens het partijcongres op 27 april waar zij bovendien een motie willen indienen om de Kamerfractie op te roepen tegen het voorstel te stemmen. Geenen: 'Dit voorstel staat in het regeerakkoord, maar dat gold ook voor de inkomensafhankelijke zorgpremie. Die is ook al snel gesneuveld.'

moet er niet aan denken om nog veel langer te blijven.

Het tweede kabinet-Balkenende overwoog zo'n tien jaar geleden al om illegaliteit strafbaar te stellen. Toenmalig minister van Justitie, Piet Hein Donner, concludeerde in 2005 dat er te veel praktische en juridische bezwaren waren, 'tegen een gering rendement'. Hij wees bovendien op Duitsland, waar illegaliteit al langer strafbaar is. Van het totaal aantal illegalen dat opgepakt wordt in dat land, wordt maar een klein percentage veroordeeld.

Het voorstel van Teeven wordt door critici inhoudelijk gefileerd. Deskundigen verwachten dat de strafbaarstelling niet zal opleveren wat Teeven ervan verwacht.

'IK BEN WEGGELOPEN BIJ MIJN FAMILIE IN MAROKKO, DIE HADDEN ME UITGEHUWELIJKT'

Bovendien is het al mogelijk om mensen zonder verblijfsstatus uit te zetten. Als zij worden opgepakt zonder papieren en niet vrijwillig willen terugkeren, dan kunnen zij gedwongen worden uitgezet.

ZO NODIG MEDICIJNEN

In Zeist zijn de meeste gedetineerden man, grofweg tussen de 20 en 40 en behoorlijk optimistisch. Sommigen zijn een onveilig land ontvlucht, anderen dachten in Nederland makkelijk aan werk te komen. Afwijzing van hun asielaanvraag is voor hen geen reden om te vertrekken, evenmin als het feit dat ze geen gebruik kunnen maken van allerlei voorzieningen. Het feit dat zij zich aan de rafelranden van de samenleving bevinden, nemen ze voor lief. Ze gaan er wat van maken, in Nederland.

Een minderheid is anders dan de rest. Het zijn de mannen met psychiatrische stoornissen. Ze kijken versuft en praten weinig. Ze blijven het liefst in hun cel. Elders wordt gelachen en gepraat, maar hier niet. Sommige mannen zijn zo depressief dat ze in bed liggen en slechts uit beleefdheid, en met moeite, overeind komen als de celdeur opengaat. Tot een gesprek lijken ze niet in staat. Een verlegen glimlach lukt nog net. De mannen worden behandeld door een psychiater in het detentiecentrum en krijgen zo nodig medicijnen voorgeschreven. De bewakers doen volgens een van hen hun best om het verblijf van deze gedetineerden zo aangenaam mogelijk te maken. 'Dat kan omdat we hier met een vaste ploeg mensen werken.'

Levik slikt antidepressiva en is er redelijk aan toe. Hij zit in de gezamenlijke ruimte van het hoofdgebouw en houdt zich een beetje afzijdig van de rest. Twintiger Levik is enkele jaren geleden uit Armenië gevlucht. Zijn familie had 'problemen met de politie', maar Levik wil niet uitleggen welke. Terugkeren is volgens hem niet veilig, zijn ouders zijn bovendien inmiddels overleden. Hij wil zo snel mogelijk weg uit Detentiecentrum Zeist en zegt dat hij er alleen maar depressiever wordt. Levik is niet van plan om in Nederland te blijven. 'Ik ga naar België, daar wonen familieleden van me.' **VB**

De namen van de mensen in het Detentiecentrum Zeist zijn om privacyredenen gefingeerd.